

קידושין ז

משה שווערד

1. רש"י על קידושין דף ז/א

מדין ערב - ממה שמצינו בתורה שהערב משתעבד למלוה אנו יכולין ללמוד:

• קובץ שעורים ח"א - מסכת קידושין דף ז/א

(מ) דף ז'. תן מנה לפלוני מקודשת מדין ערב. ופרש"י דהיא ילפוטא ממה שמצינו שערב מתחייב. והיינו דא"א להתחייב בדיבור גרידא וע"כ דמה שמוציא ממון על פי ציוויו הוי כנותן לו...

2. רא"ש על קידושין פרק ראשון - סימן ו

אמר רבא תן מנה לפלוני [דף ז ע"א] ואקדש אני לך וכשנתן המנה לאותו פלוני אמר הרי את מקודשת במנה שנתתי לפלוני מקודשת מדין ערב. ערב לאו אע"ג דלא מטיא הנאה לידיה משעביד נפשיה האי איתתא נמי אע"ג דלא מטיא הנאה לידיה קא מקניא נפשה. הילך מנה והתקדשי לפלוני ופז ועשאו פלוני שליח אלא שנותן המנה משלו או כשלא עשאו שליח ואמר המקדש הרי את מקודשת לי במנה שנתן לך פלוני מקודשת מעבד כנעני שקונה את עצמו בכסף ע"י אחרים. עבד כנעני אע"ג דלא קא חסר מידי קא קני נפשיה האי גברא נמי אע"ג דלא חסר ולא מידי קא קני ליה להאי איתתא:

3. רמב"ם יד החזקה הלכות אישות פרק ה

(כא) האשה שאמרה תן דינר לפלוני מתנה ואתקדש אני לך ונתן ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת מתנה זו שנתתי על פיך הרי זו מקודשת אע"פ שלא הגיע לה כלום הרי נהנית ברצונה שנעשה ונהנה פלוני בגללה וכן אם אמרה לו תן דינר לפלוני מתנה ואתקדש לו ונתן לו וקידשה אותו פלוני ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת מתנה זו שקבלתי ברצונך הרי זו מקודשת:

4. ריטב"א על קידושין דף ז/א

ערב לאו אע"ג דלא מטי הנאה לידיה משתעבד. פי' לאו למימרא דלא מטי ליה שום הנאה דאם כן במאי משתעבד, אלא לומר דאע"ג דלא מטי לידיה הנאת המעות שהוציא המלוה ולא הגיע לידו של ערב לא כסף ולא שוה כסף, אפילו הכי משתעבד בהנאה דמטי ליה שהלוה לזה על אמונתו, דהנאה בכל דוכתא חשובה ככסף כדפרישנא בכמה דוכתי, הכא נמי אע"ג דלא מטי לידיה הנאת מנה עצמו מקניא נפשה בההיא הנאה דשויה פרוטה דיהיב מנה לפלוני בדבורה, מיהו כל מקודשת דאמרינן בשמעתין היינו כשאמר הוא, שאמר לה הרי את מקודשת לי באותה הנאה שנתתי לפלוני מנה בדבורך, ולא דמיא הא למאי דאמרינן לקמן (ח' ב') תנם לאבא ולאביך אינה מקודשת, דהתם לא אמרה ואקדש אני לך וכיון דכן דיתוייה קא מדחי ליה מה שאין כן בזו:

5. דבר יעקב מסכת קידושין דף ז עמוד א

א [מקודשת מדין ערב לאו אף על גב דלא מטי הנאה לידיה קא משעבד נפשיה האי איתתא נמי וכו'] ...
ב. לשון הרא"ש והטור [סימן כט], כשנתן המנה לפלוני אמר הרי את מקודשת במנה שנתתי לפלוני, וכתב המחנ"א דמשמע שמקדשה בגוף הכסף, כיון שנחשב כאילו נתן הכסף לה. [וכן מוכיח המחנ"א מדברי התוס' [ב"מ עא: ד"ה מצאן] שכתבו מלוה שהלוה לחבירו ע"מ שיתן הרבית לאדם אחר, הרי הוא כנותן רבית למלוה מדין ערב].
הרשב"א [לעיל ה: ד"ה אבל] כתב שהוא צריך לומר הרי את מקודשת במנה שאני נותן לפלוני. ואצלנו כתב הרשב"א שהוא צריך לומר הרי את מקודשת בהנאה זו שאני נותן מתנה לפלוני על פי דבורך...

6. דבר יעקב מסכת קידושין דף ז עמוד א

ב. והנה נחלקו הראשונים היכא שאמרה זרוק מנה לים ואקדש אני לך, האם מקודשת מדין ערב. הריטב"א [להלן ח ב] ס"ל דמקודשת, וביאר הטעם כיון שהוציא ממון מרשותו על פיה נשתעבד באותה הנאה, ומה לי אם נתנו לאחרים ומה לי אם זרקו לים.

הר"ן והרשב"א [להלן ח ב] כתבו דאינה מקודשת שצריך דוקא לתת לבן דעת, שהערב מתחייב כאשר זוכה בו הלוה, אבל כשהמקבל אינו בר זכיה לא נתחייב הלוה.
ולכאורה אפשר לתלות במחלוקת בגדר ערב, דאם הגדר שהערב מתחייב בגלל ההנאה שנהנה מזה שהמלוה הוציא כסף על פי בקשתו, אין חילוק בין נתן לאחר או זרק לים, ואם הגדר שע"י קבלת האחר נחשב כאילו הערב קיבל כסף, א"כ בזריקה לים ליכא קבלת כסף...

7. דף על הדף מסכת קידושין דף ז עמוד א

והנהג"מ לדינא הוא [1] באופן שאומר לחבירו זרוק מנה לים ואתחייב אני לך, דלטעם הריטב"א כיון דאית לי' הנא' דקא ציית לי' מתחייב, משא"כ לביאור הרמב"ן כיון דלא אית לידי בן דעת לא מיקרי כאלו אתי ליד ערב, ולא מתחייב בכה"ג.

והרמ"א חו"מ סי' ש"פ הביא שני דיעות בזה ולא הכריע, אמנם בנתיבות המשפט (סי' ק"כ סק"א) ציין לדברי הבית שמואל (אה"ע סי' ל' סק"ח) שכתב דהעיקר כדעת האומרים דלא מתחייב הערב באומר זרוק מנה לים, ורק בקידושין לחומרא חיישין להחולקים. אולם בחי' הרי"ם (חו"מ סי' קכ"א) כ' דרוב הראשונים ס"ל דזרוק מנה לים חייב מטעם ערב.

[2] הגרעק"א בשו"ת (ח"ת אהע"ז סי' ז') כתב עוד נפק"מ בין ב' דיעות אלו, אם אמר לחבירו תמחול חוב שחבירך חייב לך ואתחייב אני לך, דאם ערב מתחייב מטעם שנהנה שנעשה ציוויו, וכמו דס"ל להריטב"א, ה"נ מתחייב הערב. אבל אם נימא כדעת הרמב"ן שכתהלוה קיבל ה"ז כאילו הערב קיבל, הכא דשום אדם לא קיבל, רק מחל לו את חובו, בכה"ג לא אמרינן שהוא מתחייב.

8. דבר יעקב מסכת קידושין דף ז עמוד א

ג. הפנ"י והקו"ש [קי' אות מ וב"ב אות תרמז] מקשים לפי שיטת הריטב"א שמקודשת משום שקיבלה הנאה, למה צריך לומר דהוי מדין ערב, ולא קאמר דמהני כמו כל מקום שמקדשה בהנאה כגון הא דשחוק לפני רקוד לפני מקודשת [כדתניא להלן סג א].

וכבר עמד על זה המחנ"א [הל' ערב סימן א ד"ה אבל], וביאר דעיקר חיובא דערבות הוי משום ההוא הנאה שהוציא ממון על פיו, ולא מייתי מערבות אלא למילף דאותה הנאה שהוציא מעות על פיו חשיבא ממונא ואינו אסמכתא, ומהאי טעמא משתעבד הערב.

בחי' ר' שמואל [סימן ט - א] מתרץ דההנאה כאן אינה דומה להנאה דרקוד לפני, דהתם הוי הנאה המחייבת תמורה דהיינו מחייבת ממון אבל ההנאה דערב שהלוה על אמונתו אינה הנאה המחייבת ממון, ואינו יכול לתבוע ממון עבור ההנאה, וכן ההנאה דגבי קדושין שנתן ממון ע"פ בקשתה אינה הנאה המחייבת ממון, ומ"מ ילפינן מדין ערב דגם הנאה כזו מחייבת ועושה קנינים וה"ה דאית ליה תורת כסף לגבי קדושין.

9. ספר קצות החושן על חו"מ סימן קצה

וכדאמרי' פ"ק דקידושין (ז, א) הילך מנה ויהי שדך קנוי לפלוני דקנה אותו, ע"ש דאמרו וכן לענין ממונא, וכיון שמקבל הרב את הכסף יצא העבד לחירות אפילו בע"כ דעבד, [1] א"כ אינו בתורת שליחות אלא קבלת המקנה גורם

10. דבר יעקב מסכת קידושין דף ז עמוד א

ה] הילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת מדין עבד כנעני - הקה"ת [סימן קכג - ה וסימן קצה - ט] והמחנ"א [שלוחין סימן טו] ורע"א [בגליון השו"ע סימן קצ - ד] כתבו שדין עבד כנעני מהני גם בגוי.

[2] הגר"ת [מלוה ה - ג] כתב דלא מהני בגוי, כיון שהוי בגדר שליחות, דהיינו שמדין שליחות מהני נתינת האחד עבור חבירו, ואין שליחות לגוי.

הפתחי תשובה [יו"ד סימן שה - טז] מביא מחלוקת החמדת שלמה והנתיבות האם אפשר לפדות בן חבירו מדין עבד כנעני. החמדת"ש ס"ל דמהני, והנתיבות ס"ל דדוקא בקנינים מועיל דין כנעני, אבל המצות נתינה בעינן נתינת הבעלים בעצמם.

11. חדושי הרשב"א על מסכת קידושין דף ז/א

והרמב"ם (פ"ה אישות הכ"ב) פירשה לזו, כגון שחזר מי שנתקדשה לו ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה זו הבא לך בגללי. ואינו יודע מי דחקו ע"ז, שהרי אין זה כדין עבד כנעני ממש, אלא בשנתן ראובן ואמר ראובן שתהא מקודשת לשמעון כפירושן של ראשונים ז"ל

12. תוספות מסכת קידושין דף ז עמוד א ד"ה אם כן

אם כן הו"ל נכסים שיש להם אחריות - [1] פי' בקונטרס דאדם הוקש לקרקעות דכתיב והתנחלתם אותם לרשת אחוזה וקשה דההוא קרא כתיב בעבד אבל בן חורין לא איתקש אלא דוקא בדמי עלי לפי ששמין אותו כעבד כדאיתא בפ"ק דסנהדרין (דף טו:): ועבד נמי פלוגתא היא בפ"ק דב"ק (דף יב.). אי כמקרקעי אי כמטלטלי דמי [2] ונראה דלאו דוקא יש להם אחריות אלא אף כי נמי אין להם אחריות לא מצינו מטלטלין נקנין אגב מטלטלין דנכסים שאין להם אחריות לא שייך בהו אגב א"נ י"ל דה"ק ע"כ אי אשה נקנית אגב מטלטלין שדה נמי נקנה אגב מטלטלין שהרי קנין כסף דאשה ילפינן משדה קיחה קיחה ואם אין שדה נקנה מהיכא תיתי באשה.

13. דבר יעקב מסכת קידושין דף ז עמוד א

יג] הכא באדם חשוב עסקינן - [1] פירש"י שאינו רגיל לקבל מתנות. [2] כתב הרא"ש [סוף סימן א] צריך חקירת חכם מי נקרא אדם שאינו חשוב. [3] וכתב הקרבן נתנאל [אות ע] שהרא"ש ס"ל כמו הראב"ד [הובא בחי' תלמיד הרשב"א אצלנו] שכתב שלא דוקא אדם חשוב, אלא אדם שהיא אוהבת ומתכבדת בו, אף על גב שאצל שאר בני אדם הוא אינו חשוב.

14. שערים מצויינים בהלכה

טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו. פרש"י בגופים שנים בעל ואשתו, ואפי' אינו לה אלא לצוות בעלמא. כתב בתשו' שבות יעקב (ח"א סי' קא) במעשה באחד שקידש אשה ונכנסה עמו לחופה, ואח"כ נתגלה שהוא סריס ואין לו גבורת אנשים, ומחמת כושה הלך ממנה והרחיב דרכו ואין יודעין איפה הוא, והיא יושבת גלמודה, ודן שם אם חלו הקידושין, דאע"ג דעיקר הזיווג הוא כמו שאמרו חז"ל (כתובות ח:): הכל יודעים למה כלה נכנסה לחופה, מ"מ אפשר דהוה ניחא לה אפי' דרך איברים וחיבוק ונישוק, דהא אמרינן טב למיתב טן דו, ופרש"י בגופים שנים בעל ואשתו כו', ואפי' הפוסקים שהקילו בזה [עי' בב"י אהע"ז סי' קנר], היינו לכופו בעל כרחו ליתן גט, אבל לא שתהיה מותרת בלא גט. ועי' מה שכתבנו במס' כתובות (עב: ד"ה המקדש האשה) בענין זה.

15. דבר יעקב מסכת קידושין דף ז עמוד א

כ] ונפשטו קדושין בכולה - המקנה [לתד"ה חציך, הובא בברכ"ש סימן ז ובקה"י סימן יג וטו] מקשה מה הגמ' מדמה קדושי אשה להקדש, הרי אפשר לחלק שדוקא לגבי הקדש שחל הקדש על החצי, שהרי קדושת דמים תופס בכל דבר, שייך לומר דאותה קדושה פשטה בכל הבהמה, אבל לגבי אשה שלא תופס קדושין לחצאין מהיכא תייתי לומר שאם הוא מקדשה לחצאין תפשוט הקדושין בכולה. וכן מקשה הקובה"ע [סימן נו - יד]....

ג. הקובה"ע והברכ"ש [סימן ז - א] מתרצים, דדין פשטה הוי דין בעצם המעשה הקדש ולא רק דין בחלות הקדושה, וא"כ הוי דין בעצם המעשה קדושין [ולא רק בחלות הקדושין מחמת שחל במקצת], וחשיב כאילו עשה מעשה קדושין בכולה, וממילא אין כאן חסרון של חצי אשה.

הגרש"ש [סימן יא ד"ה ושיטת] מביא דברי הפנ"י [לתד"ה ונפשטו] שכתב שעצם הקדושה מתפשט בכולו. [ולכן חולק הפנ"י על התוס' וכתב שאין סברא לחלק בין היכא דאמר לשון קדושין ללשון אחר].
הגרש"ש חולק על הפנ"י וכתב דתמוה לומר שהקדושה עצמה מתפשטת, אלא הדיבור שאומר על מקצתו פועל על כולו. וכן משמע מלשון רש"י [ד"ה התם] שכתב יש כח במאמרו לפשוט [וכן דייקו הדרכ"ד ובש"ר דוד [אות רכא] מלשון רש"י].

וכ"כ הגרי"ז [תמורה יא ב] והדרכ"ד שדין פשטה הוא במעשה ההקדש והקדושין, ומביאים ראיה מהתוס' שחילקו בקדושין בין לשון הקדש ללשון אירוסין.
ונ"מ אם הוי דין בהקדש או בחלות י"ל [וכ"כ בארזא דבי רב אות גג] לפי שיטת הרמב"ן [ב"ב עט א] שס"ל דליכא מעילה היכא דלא הוי קדושת פה, וא"כ הכא לפי הגרש"ש והגרי"ז שהדיבור פעל בכולו איכא מעילה בכולו, אבל לפי הפנ"י שעצם הקדושה מתפשטת, לא יהיה מעילה בכולו.

16. דבר יעקב מסכת קידושין דף ז עמוד א

דאמר ר' יוחנן בהמה של שני שותפים הקדיש חציה וחזר ולקחה והקדישה קדושה - מבואר שאם לא חזר והקדישה אינה קדושה, ולא אמרינן דהשתא דהוי כולו שלו תפשוט הקדושה בכולה. והטעם כתב תלמיד הרשב"א משום שבשעשה שהקדיש חציו הראשון לא היה כולו שלו, וכ"כ המקנה והקובה"ע [סימן נו - טו] והדרכ"ד.
הקובה"ע והדרכ"ד מבארים הטעם משום שדין פשטה לא נאמר על החלות אלא על ההקדשה, ואם בזמן ההקדשה לא היה שייך שהקדושה תתפשט, ליכא דין פשטה לאחר מכן. וכ"כ הגרי"ז [זבחים יב. ותמורה יא ב]...

17. חדושי הגר"ח מסכת קידושין דף ז עמוד א

עוד בענין הנ"ל
הגאון רבי שלמה איגר הקשה בשו"ת רע"א (סימן קע"א) בהא דפסק הרמב"ם (פ"ז מהל' אישות הט"ז) דאם קדש עובר מקודשת הא כיון דפסק עובר ירך אמו, א"כ ליהוי החסרון דאשה אמר רחמנא ולא חצי אשה. [1] ונראה דהנה החסרון דאשה ולא חצי אשה הוא משום חצי אישות ולא משום חצי הגוף, אבל החסרון דשחרור חצי עבד הוא משום חסרון בחצי הגוף, וראיה לזה מגיטין (דף מ"ב ע"א) דאם שיחרר חציו ומכר חציו בב"א מהני, אף דהשחרור הוי חצי אלא דכיון דהגוף לא נשאר אצלו מחציו השני שפיר מהני, ולכן לענין שחרור שפיר פסק הרמב"ם דכיון דעובר ירך אמו א"כ הו"ל גוף אחד, וא"כ כשמשחרר העובר לחוד יש כאן חסרון דחצי עבד (כיון דהם גוף אחד, והשפחה נשארת ברשותו הוי חצי גוף ולא מהני בעבד), אבל באשה דהחסרון הוא משום דהוי חצי אישות, א"כ לענין אישות הרי מחולקים העובר והאם ולא שייך החסרון דאשה ולא חצי אשה דהא על העובר חל אישות שלמה, ומה איכפת לן שהוא חצי גוף. [2] והגרע"א תירץ דלא חזיא לכולה מאחר דהאם הוי אשת איש. [3] והגר"ח זצ"ל תירץ דלא חזיא משום אשה ובתה, אולם בזה י"ל דהחסרון דלא חזיא דחצי אשה, הוא משום שהיא אשה שאינה ראויה להתקדש, והחסרון דאשה ובתה הוי רק לגבי ידיה, אבל האשה ראויה היא להתקדש. [א"ה, ע"ע לעיל גיטין דף מג ע"א ענין זה באורך ועי' בברכ"ש סי' ז אות ג ובחידושי ושיעורי הגר"ד ח"ב גיטין סי' כז]. (בכתבי הגר"מ ששפירא זצ"ל הובא ענין זה מהגר"ב דזצ"ל)

18. קובץ שעורים קידושין אות עא

עא) [דף ז ע"ב] יש דיתוי בדמים. פירש"י בדבר שאינו קדוש אלא לדמיו. לכאורה נראה מלשון זה דהכא הויא קדו"ד, אבל א"א לומר כן דהא עושה תמורה, וע"כ דהיא קדוה"ג, וכונת רש"י, שאינה עומדת אלא לדמיה, שתרעה עד שתסתאב ותימכר, וכן בפסחים צ"ח אמר הכי, ושם מפורש במשנה, דתרעה עד שתסתאב דהויא קדוה"ג, ומ"מ הוי רבותא בכה"ג שאינו כמו כל קדוה"ג שעומדת בעצמה להקרבה, והכא אינו כן וקילא קדושתה, וכזה צריך לפרש בדברי תוס' כאן "אבל גבי קן אפילו רבנן מודו שהרי אין קדו"ד חלה בעופות" ולכאורה הלשון מגומגם, דהא קדו"ד ודאי חלה בעופות כמו בעצים ואבנים, אבל כונתם למאי דקרי הכא קדו"ד, היינו קדוה"ג שאינה עומדת אלא לדמיה שתימכר במומה, וזה לא שייך בעופות, דאין להן

פדיון, אמנם בשילהי כריתות כ"ח גבי מטמא מקדש עשיר דקאמר יש דיחוי בדמים, התם איירי בדמים ממש כמו שפי' רש"י שם, וזה אחד מן המקומות שנמצאו בגמ' מלים שוות וענינים מתחלפים.

19. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת קידושין דף ז עמוד ב

חציין בפרוטה וחציין בפרוטה מהו. הק' התוס' למה לא יהני הא בכה"ג שהיא מתרצית בכולה נימא דפשטה קידושין בכולה, שהרי גילתה דעתה שרוצה היא בקידושין לגמרי ואין כאן חסרון דדעת אחרת. וחילקו התוס' בין אמרה בלשון קידושין לאמר לה בלשון אחר. והקשה המקנה הא כיון דיש כאן התרצות אמרינן דפשטה קידושין של חציין ובפרוטה הראשונה כבר חלו הקידושין בכולה ע"י פשטה, והרי לא נתרצית אלא שגם החצי השני שלה יתקדש בעוד פרוטה, אבל אין התרצות על כולה בחדא פרוטה.

...

שם. עוד הקשה המקנה הא כיון דאמרינן דפרוטה הראשונה עושה פשטה, ובכה"ג שעושה פשטה אין מקום כבר לפרוטה שניה לחול, וכיון דלא מהני בזה אחר זה א"כ אפילו בב"א לא יהני, שהרי קיי"ל כל שאינו בזאח"ז אפי' בב"א אינו.

20. דבר יעקב מסכת קידושין דף ז עמוד ב

יב] בעי רבא חציין בחצי פרוטה וחציין בחצי פרוטה מהו כיון דאמר לה חצי פרוטה פסקה או דלמא מונה והולך הוא - [1] הריטב"א כתב דמירי שנתן ביחד אלא שמונה והולך חציין בזה וחציין בזה, אבל אם נתן חצי פרוטה ואמר חציין מקודשת לי, ואח"כ נתן חצי ואמר חציין מקודשת לי, ודאי פסק למילתיה ואינה מקודשת. הב"ח והב"ש [סימן לא - טו] הביאו את דברי הריטב"א לדינא.

[2] כתב הר"ן דמירי שאמר לה כן זה אחר זה מיד בתוך כדי דיבור, אבל אם אמר לה חציין בחצי פרוטה ושתק, ואחר שעה אמר חציין בחצי פרוטה ודאי פסקיה למילתיה ואינה מקודשת.

המאירי מביא מחלוקת האם מיירי דוקא באמירה בתוך כדי דיבור. מדברי רש"י [ד"ה כל] מדייק המאירי שא"צ בתוך כדי דיבור.

הב"ש [שם] כתב דמשמע מהר"ן שאפי' הפסיק קצת מהני אם אמר בתוך כדי דיבור. הב"ש מביא שיטת רי"ו דלא מהני תוך כדי דיבור. הב"ש מביא ראיה לדבריו מדברי הגמ' [ב"ב קטז ב] הלכתא בקדושין תוך כדי דיבור לאו כדיבור דמי.

האבנ"מ [סימן לא - יט] כותב דדוקא לחזור מקדושין לא מהני בתוך כדי דיבור, אבל הכא בא לקיים הקדושין ולכן מהני בתוך כדי דיבור.

21. שערים מצויינים בהלכה

שם ע"ב או דילמא כל ביומיה מונה והולך הוא. פרש"י הואיל ובדעתיה לגומרו היום. צריך ביאור, מה הסברא לומר דבאותו יום מונה והולך, הא כבר לאחר כדי דיבור, וכבר סילק מגין הקודם, ועוד הרי אמרינן במס' נדרים (פז.) דבקידושין אפי' תוך כדי דיבור לא מהני חזרה, ואפשר דרק לחזור אינו יכול, אבל להוסיף יכול, וממילא י"ל דכיון דמוסיף מהני גם לאחר כדי דיבור, כיון דהוא עדיין בתוך אותו יום, ולא סילק דעתו מזה, משא"כ לאחר שעבר היום אמרינן דנפסק הענין, דכל יום ויום הוא דבר בפני עצמו, דלאחר שנשלם היום חייבה התורה לשלם להפועל, וגם מברכין בכל יום ויום הברכות שלא עשני גוי, ועבד, ואשה. וראיתי בר"ן

22. דבר יעקב מסכת קידושין דף ז עמוד ב

טז] שני חציין בפרוטה מהו - הברכ"ש [סימן ז] בשם הגר"ח כתב דהא דמיעטה התורה חצי אשה, אין זה מיעוט רק בחלות הקדושין, שא"א שיחולו על חצי אשה, אלא דין בעצם מעשה הקדושין שא"א לעשות קדושין בחצי אשה. ומביא ראיה מהא דבעי שני חציין בפרוטה מהו, ואם חסרון בחלות, א"כ כאן חל על כולה, אלא ראיה שאיכא חסרון במעשה הקדושין, והספק האם מיקרי ב' מעשים של שני חצאי קדושין או מעשה אחד על כולה. מיהו אפשר לומר שזה גופא הספק של הגמ' האם איכא חסרון במעשה קדושין או בחלות הקדושין.

23. שערים מצויינים בהלכה

והמשל"מ האריך בענין זה, ובסוף דבריו הביא דברי תשו' הרדב"ז (ח"ז סי' לו) שנשאל, במי שזרק קידושין לאשה, ולא היו שוין פרוטה, ועד שהגיעו לידה נתיקרו ועמדו על פרוטה, אם אזלינן בתר הנותן, וכשעה זו לא היו עדיין שוין פרוטה, אי אזלינן בתר המקבל, ואז היו שוין פרוטה, והעתיק שם כל התשובה, וסיים שיש ללמוד מזה כמה דברים. וכעין זה כתבנו בשמ"ב (ח"ג סי' קמב סק"ד) בענין משלוח מנות, אם הדבר אסור להמשלח, ומותר להמקבל, שכתב בתשו' מהר"ם שיק (סי' שמא) דאזלינן בתר המשלח. ועי' מש"כ עו"ש (סק"ח) בענין אם שלח משלוח מנות קודם פורים והגיעו בפורים, דתלוי בזה אי אזלינן בתר מקבל או בתר נותן. וע"ע מה שהארכנו במס' מגילה (ז: ד"ה אי חקלאה מלכא). ועי' בדברינו לקמן (ג: ד"ה דקא נפיק ממונא מיניה, נו: ד"ה המקדש בערלה).

בתר נותן ומקבל אזלינן והאיכא ממונא כו'. כתבו התוס' דמיירי בבנות קטנות, דקידושין דאב נינהו, דאי בגדולות והאב מקבל הקידושין בתורת שליחות, פשיטא דבעי פרוטה לכל אחת, דשליח לא עדיף ממשלחו, דבתר נותן דקאמר לאו דוקא, שהרי הנותן ע"כ בתורת שליחות בניו הוא בא כו', אבל האיבעיא היא אי בתר מקבל אזלינן לגמרי, דשמא אין לחוש, אלא שיקבל המקבל שוה פרוטה. ומדברי התוס' הללו העיר במשנה למלך (אישות פ"ה ה"א) לדברי רש"י במס' ע"ז (נד: ד"ה למעוטי ערלה) אהא דאמרין ואם מכרין וקידש בדמיהן מקודשת כו', דאע"ג שהוא אסור ליהנות מהן, משום דההנאה באה לו ע"י ערלה, אבל היא לא מערלה בא לה, ודוקא קידושי אשה [משום מצות פור], אבל שאר הנאות אסור מדרבנן, ומוכח מדברי התוס' כאן כמו סברת רש"י, דלעולם לא אזלינן בתר המקדש אלא בתר המתקדשת.

24. דבר יעקב מסכת קידושין דף ז עמוד ב

כג] ורב יוסף אמר צריכי שומא כיון דאיתתא לא בקיאה בשומא לא סמכה דעתה - בש"י ר' שמואל [אות קכב] ובאילת השחר ובברכ"א מקשים כיון שהאשה פשטה ידה וקיבלה קדושין ואמרה הן א"כ הסכימה וגמרה דעתה.

[1] ולכאורה י"ל דאיכא אומדנא שבלב היא לא גמרה דעתה והוי דברים שבלבה ובלב כל אדם. מיהו אכתי קשה היכא דאמרה הן, לא מהני דברים בלב [אפי' הוי בלב כל אדם] נגד דיבור [כמש"כ הר"ן והריטב"א בנדריים כח א].

[2] בש"י ר' שמואל מתרץ דהא דהיא מסכימה להתקדש, אין זה תמורת הכסף אלא מסכימה להתקדש בלי כסף, וזה לא מהני.

[3] האילת השחר מביא מהחזו"א [סימן מז - ו] שמבאר דאע"ג דאמרה הן מ"מ לא מהני הקנין עד שגמרו בדעתם בלב בטוח. ואפשר דכוונתו דסתם נשים לא סמכה דעתייהו ולכן אכתי אין כאן מעשה קדושין [וכע"ז כתב הברכ"א].

[4] הברכ"א כתב ע"פ שיטת הרמב"ם [הנ"ל אות כא] י"ל מה שהיא פשטה ידה וקבלה היינו שיחולו הקדושין אח"כ כשישומו.

25. תוספות מסכת קידושין דף ט עמוד א ד"ה והלכתא שיראי

והלכתא שיראי לא עריך שומא - וא"ת אמאי איצטריך לפסוק כרבה לגבי רב יוסף דהא בבבא בתרא (דף קמג:) פסקינן הלכתא כרבה בר משדה ענין ומחצה וי"מ דהיינו דוקא במילי דב"ב ולא נהירא דע"כ בכולי גמרא הלכתא כרבה כדמוכח פרק מי שאחזו (גיטין דף עד:) גבי ההוא דאמר ליה לאריסיה כ"ע דלו תלתא ושקלו ריבעא כו' וקאמר ותסברא דרבה כרשב"ג והא קי"ל הלכתא כרבה ובהא קי"ל אין הלכה כרשב"ג משמע מדקאמר והא קי"ל הלכתא כרבה משמע דכולי גמרא הלכתא כוותיה ושמא יש לדחות דהתם יש ספרים דגרסי בהא קי"ל הלכתא כרבה דמשמע בהא דוקא ולא בכולי גמרא מיהו קשיא אמאי לא קאמר בהדיא הלכתא כוותיה דרבה כדאמר הלכה כר' אלעזר והלכתא כרבא אמר רב נחמן ואומר ר"ת דאתא לאשמועינן דדוקא שיראי הוא דלא צריכי שומא לפי ששומתן ידוע קצת ואין רגילין לטעות בו כל כך אבל שאר דברים כגון אבנים טובות ומרגליות שיש שאינם טובות אלא מעט ורגילים לטעות בהרבה יותר משוויים צריכי שומא משום דלא סמכה דעתה ולפיכך נהגו העולם לקדש בטבעת שאין בה אבן והא דאמר לקמן בפרק שני (דף מח:) שהוסיף לה נופך משלו יש לומר ששמו אותו אי נמי ההוא נופך כעין שיראי שידוע שוויו קצת וההוא גברא דקדש באבנא דכוחלא (לקמן דף יב.) והוה רב חסדא משער אי אית ביה שוה פרוטה אבנא דכוחלא לא הוי כשאר אבנים טובות אלא כעין אבני שיש כדאשכחנא פ"ה דסוכה (דף נא:) בהורדוס דבניה לבהמ"ק באבני דשישא וכוחלא ומרמרא וי"מ משום הכי איצטריך לפסוק כרבה לגבי רב יוסף משום דרב יוסף הביא לעיל (דף ח.) כמה ראיות לדבריו עוד י"מ מש"ה לא קאמר הלכתא כרבה דלא תימא דהיינו רבה דאיכא דאמרי דבכל דהו לא צריכי שומא אבל אמר לה חמשינן ושוי חמשינן בעי שומא לפיכך פסק דבשום ענין לא בעי שומא לפי זה הטעם יתיישב הא דאיצטריך לפסוק כרבה אף על גב דבכל דוכתא קי"ל כוותיה.

26. דבר יעקב מסכת קידושין דף ט עמוד א

ח' בא"ד - ולפיכך נהגו העולם לקדש בטבעת שאין בה אבן - **הרא"ש** [סימן ח] כתב שלא מובן למה נהגו כן, שהרי כל המחלוקת האם בעי שומא מיירי כשאומר התקדשי בטבעת ששוה חמשינן ושוה חמשינן, אבל כשמקדש סתם בלי לומר כמה הטבעת שוה א"צ שומא כיון שמקדשה בכל דהו, שהרי א"צ שומא אם שוה פרוטה. מיהו מלשון התוס' משמע שבאבנים טובות איכא חשש שהוי מקח טעות כיון שהיא סבורה ששוה הרבה יותר משוויים האמיתי.

הר"ן כתב שדברי ר"ת הם בין אם קידשה בטבעת ואמר ששוה חמשינן בין אם אמר לה שהוא מקדשה בכל דהו. **השו"ע** [סימן לא - ב] מביא בזה מחלוקת, ומבאר הב"ש שזה מחלוקת הרא"ש והר"ן.

=====

1. דף על הדף מסכת קידושין דף ז עמוד ב

בגמ': בעי רבא שתי בנותיך לשני בני בפרוטה מהו בתר נותן ומקבל אזלינן והאיכא ממונא או דילמא בתר דידהו אזלינן והא ליכא תיקון.

בשו"ת תורה לשמה (תשובה דש) נשאל לגבי אדם עני שלא היו לו מאתים זוז, שמותר לו לקחת מתנות עניים, ובאו שני אנשים כאחד, והושיטו לו בכפו מאתים זוז בבת אחת, האם הולכים אחר קבלת המעות, ונחשב שקיבל בבת אחת, והדין הוא, דמי שהיה חסר לו מאתים זוז, מותר לו לקחת אפילו אלף זוז, או שהולכים אחר הנותנים, ומכיון שהנותנים הם גופים מחולקים, נחשב כאילו נתנו בזה אחר זה, ונמצא שרק מאחד מותר לו ליקח אך לא מהשני.

בתשובתו דימה שאלה זו לספק שנסתפקה הגמרא, האם הולכים בתר נותן ומקבל, או שהולכים אחר הנידונים. וסיים, שהגמרא נותרה בספק, וממילא הרי זה ספק קידושין, ואולם בנידון שלפנינו אין תלוי בכך איסור תורה, אלא תקנת חכמים, וספק לקולא שמותר לו לקחת את הכסף משניהם, והמחמיר תבוא עליו ברכה.